

ביצה כא

חג סוכות תשפ"ב

משה שווערד

1. רש"י מסכת ביצה דף כ עמוד ב

לרבא לא זריק - אף על גב דלאו מלאכה היא - גזור בה משום שבות.

2. מצפה איתן מסכת ביצה דף כ עמוד ב

ואמאי לא נתיר הזריקה לגמרי משום הכשר הקרבן במקדש דהא קיי"ל אין שבות במקדש [1] ודוחק לומר דמשום דעבד איסורא שעבר ושחט קנסוהו שלא יזרוק ויפסול הקרבן ועוד דבשחט בשוגג מאי איכא למימר דלא שייך לומר דקנסו שוגג אטו מזיז גבי קרבן דגברא לכפרה קמכוון... [2] וי"ל ע"פ מ"ש בחידושי סוכה דהא דאין שבות במקדש היינו דוקא שבות א' אבל ב' שבותין לא התירו במקדש בשבת וה"ה ביום טוב. ולכך לא התירו שבות זריקה במקדש דאיכא בזה ב' שבותין א' משום טלטול הדם דהוי שבות כדמוכח בפ"ג דיבמות (דף לג) ועוד איכא שבות זריקת דם דמתקן ומכשיר בזה הזבח דהוי כמגביה תרומות ומעשרות שאסרו בשבת ויו"ט משום שמתקן...

3. שערים מצויינים בהלכה [3]

עבר ושחט מאי. פרש"י מהו שיזרוק הדם. ונהקשה הפני יהושע מאי קמבעיא להו, הא זריקת הדם אינו אלא שבות ואין שבות במקדש וכי תימא דידעי הך ברייתא דבסמוך דבשבת אסור לזרוק, אלא דלא ידעי אי גם ביו"ט אסור, הא כיון דידעי הך ברייתא, והא רישא דברייתא איתא דזרוק הדם והבשר יאכל, וכתב עוד דלולא פרש"י הוה מפרש דמדקאמר סתם עבר ושחט מאי, ולא קאמר מהו שיזרוק הדם, היינו דמספקא להו גם אהקטרת אימורין, ולאחר אריכת הפלפול מתרץ דברי רש"י, דאע"ג דידעי הך ברייתא דכבשי עצרת ששחטן שלא לשמן יזרוק הדם כו', משום דקרבן ציבור הם דחינן שבות זריקה, ואכתי יש למבעיא בנדרים ונדבות דקרבן יחיד הוא. ובס' שמחת יו"ט כתב דקושיית הפני יהושע אינה

4. ראש יוסף מסכת ביצה דף כ עמוד ב

עבר ושחט מהו רבא אמר זורק ע"מ להתיר באכילה אף על גב דמוקצה הוי בין השמשות מחמת איסור דנזנ"ד אין קריבין בי"ט מ"ה ורבא אית לי מוקצה סוף שבת [1] ודוחק לומר דלגבי הפסד קדשים לא גזור והתירו לאכול מוקצה. דנהי דהתירו זריקה שהוא שבות במקדש אבל לאכול בשר חוץ לעזרה קשה עלי לומר כן ובפרט למ"ד מוקצה כעין של תורה ולקמן בברייתא כבשי עצרת כו' ולא נקיט שלמי יחיד בי"ט ושבת כה"ג היינו משום מוקצה משא"כ כבשי עצרת דראוין ביה"ש למחרת לשמן ואין זה מוקצה דודאי למחר יותרו ול"ש מגו דאתקצי ביה"ש דהוה כנגמרו בידי אדם המבואר לקמן כ"ו כ"ז ושם יבואר (ועמ"ש בפתיחה). ולזה [2] יש לומר דרבא סובר בשבת מוקצה ובי"ט סובר מוקצה מותר כסברא הפשוטה י"ט דקיל הקילו בו ומזה ראי'

למ"ש בה"ג הביאו הרא"ש ז"ל סוף ביצה רא"י נולד אסור מרבא לא [תכנס כו'] לתטול והקשה ר"ת רבא סובר מוקצה ולמ"ש רבא ב"ט מוקצה שרי מכאן יכול דאסור (כבר הארכנו בסוגיא זו בה' שבועות שלי וכאן אין להאריך ועי' שיטה מקובצת שבות אוכל נפש בשבת לא התירו ועמ"ש אי"ה לקמן):

5. תוספות מסכת ביצה דף כ עמוד ב

מאי בינייהו כגון שנטמא - וא"ת נימא דאיכא בינייהו כגון שנטמאו אימורים או שנאבדו דלרבא זריק הואיל ואיכא בשר ולרבה בר רב הונא לא זריק כיון שנטמאו האימורין ות' הר"ר שמשון מקוצ"י דרבה בר רב הונא מודה להא דרבא דזורק את הדם על מנת להתיר באכילה דהוי צורך אוכל נפש ושמחת יום טוב אבל הוא מוסיף עליה דקאמר אפילו נטמא בשר זורק את הדם ע"מ להקטיר אימורין לערב **אבל קשה היאך יהא הבשר מותר באכילה הא אמר התם אימורין כל כמה דלא מקטרי בשר לא מתאכיל דהא דהקטרת אימורין לא מעכבא ה"מ היכא דליתנהו שנטמאו או נאבדו אבל היכא דאיתנהו מעכבי [1] ויש מתרצים דהכא מיירי שנטמאו או נאבדו ולא נהירא דאם כן לימא דאיכא בינייהו דהכל קיים דלרבא לא זרק ולרבה זריק ועוד דבסמוך משמע אף על גב דאיתנהו דקאמר כבשי עצרת וכו' הדם יזרק והבשר יאכל ואם היתה שבת לא יזרוק ואם זרק הורצה ע"מ להקטיר וכו' אלמא דמיירי דאיתנהו ואעפ"כ ב"ט הדם יזרק והבשר יאכל [2] וי"ל דהכא הואיל ואין יכול להקטיר האימורין מבעוד יום הוי כאילו נאבדו או נטמאו.**

6. קובץ שעורים ביצה אות נד

נד [דף כ ע"ב] תוד"ה מאי בינייהו וכו' דהואיל ואין יכול להקטיר אימורין מבע"י הוי כנאבדו. וביאור הדבר נראה, לפי המבואר ר"פ הערל, גבי מילת זכריו דמעכבתו מפסח, ואם הוא אנוס, כגון ה' חבוש בבית האסורין, אינו מעכבתו, ובערלות עצמו אינו כן, אלא אפילו היה אנוס במילתו מ"מ אסור בעשית פסח, וטעם חילוק זה, דבערלות עצמו איכא איסורא, דערל אסור בפסח, ולא מהני אנוסו להתירו, כמו בטמא, שהוא אנוס מלטבול, לא יהא נותר בשביל אנוסו לאכול בקדשים, אבל במילת זכריו ליכא איסורא, אלא דמצוה להקדים מילת זכריו לעשית הפסח, המול לו כל זכר ואז יקרב לעשותו, והיכא שהוא אנוס במילת זכריו, לא שייך מצות קדימה, **וה"נ בהקטרת אימורין, אינו דומה לזריקת הדם, דאיכא איסורא לאכול קודם זריקה, ולא כן בהקטרה, דאינו אלא מצות קדימה, דצריך להקדים הקטרה קודם אכילה, ומשו"ה אם הוא אנוס מלהקטיר מפני איסור מלאכת יום טוב רשאי לאכול.** ונראה, דבלילה כיון דיכול להקטיר, שוב נאסר באכילת הבשר ולא אמרי' כיון שכבר הותר באכילת הבשר לא יאסר אח"כ, דזה אינו, דגם עכשיו אינו נאסר, אלא כיון דאיכא מצות הקטרה צריך להקדימה למצות אכילה, וזה כונת תוס', זבחים מ"ג ד"ה והלבונה, דאימורין לא חשיבי מתיר עיין שם.

7. שערים מצויינים בהלכה

בהמה חציה של נכרי וחציה של ישראל
מותר לשחטה ביו"ט. כבר
מדקדקים, למה נקט הלשון חציה הו"ל
לנקוט בסתם בהמה שיש בה שותפות
עכו"ם, כדאיתא לשון כזה בריש מס'
בכורות. וכתב בשמחת יו"ט, דזה פשיטא לנו
ששוחטין בהמה ביו"ט אע"פ שיש בה חלב
ודם שאין ראויין לישראל, דבטל חלק האסור
לחלק המותר, אבל כשיש חצי לעכו"ם
וחציה לישראל באופן שניתוסף עוד חלק
שאסור לישראל ונמצא שהרוב אינו לצורך
ישראל אפ"ה מותר לשחטה. ובשו"ת שבות

8. ספר בית הלוי ח"א - סימן ב

אמנם עיקר תי' ... דהרי ודאי נראה דבמצות אכילת קדשים לא בעינן שיהי' דוקא כזית. וראי' לזה מהא דאיתא בפסחים דף ג' ע"ב גבי חילוק לחם הפנים שהי' מגיע להם כפול הרי דבמצות אכילת קדשים לא בעינן כזית. שוב מצאתי בספר דורש לציון דרוש א' (ד"ה כל) שחקר במצות אכילת קדשים אי בעי כזית והביא להך דהגיעני כפול ודחק א"ע לדחוקה. ולדידי נראה ברור דלא בעי כזית והחילוק שיש בין מצות אכילת קדשים למצות אכילת פסח דבעי דוקא כזית נראה פשוט. דבפסח ומצה הוי החיוב על האדם שהוא מחוייב לאכול פסח ומש"ה אם אכל פחות מכזית לא שמי' אכילה והוי כלא אכל פסח. אבל מצות אכילת קדשים הא לא הוי המצוה כלל על אדם מיוחד דהא לא הוי חיובא אקרקפתא דגברא רק המצוה דבשר קדשים יהיו נאכלין ומי שיש לו בשר קודש הרשות בידו ליתנו לאחר לאכלו וג"כ מקויים מצוה זו וא"כ הרי גם באכל כל אחד פחות מכזית מ"מ הא הקדשים נתאכלו. ובחילוק זה מיושב לנו דברי הרמב"ם במנין המצות דבקרבת פסח מנה שחיטתו ואכילתו לשתי מצות (מצוה נ"ה, נ"ו) ובחטאת מנה הכל במצוה אחת (מצוה פ"ט). והקשה במעייני החכמה דמה בין זה לזה. ובדברינו יובן היטב דבכל הקרבנות לא הוי המצוה רק שיהי' הקרבן נאכל ולא על האדם ומ"ה הוי אכילתו פרט אחד ממצות שבאותו קרבן וכמו הקטרת אימורין דאינו נחשב למצוה אחרת בפני עצמו אבל בפסח הוי החיוב על האדם ולא שייך כלל לעשיית הקרבן ומש"ה הוי ב' מצות. ומשום הכי בכל הקרבנות לא בעינן כזית והראי' מהא דהגיעני כפול הוי ראי' נכונה. וכן ביומא דף ל"ט. אמרינן דבימי שמעון הצדיק הי' ברכה בלחם הפנים וכל כהן שמגיעו כזית יש אוכלו ושבע ויש אוכלו ומותר מכאן ואילך נשתלחה מאירה וכל כהן מגיעו כפול הצנועין מושכין את ידיהו והגרגרנים נוטלין ואוכלין. הרי דלא היו מגיעו רק כפול וגם בימי שמעון הצדיק קאמר דכשמגיעו כזית יש אוכלו ומותר ונמצא הא אכל פחות מכזית. ועיי' בתוס' ישנים ביומא שם (ד"ה שמגיעו) שכתב וז"ל אומר רבי דדוקא מגיעו כפול הוי מושכין ידיהם אבל בכזית לא היו מושכין ידיהם כי דימו לקיים מצות אכילה ושוב הקשו דבהגיעו כפול היאך הי' מקיימין מצות אכילה וי"ל דלא בעי כזית לגמרי אלא דכזית עדיף וחשיבא [אכילה] עכ"ד. הרי להדי' דע"פ דין לא בעינן כזית כלל וכמו שכתבנו:

9. רמב"ם יד החזקה הלכות מעשה הקרבנות פרק י

(א) אכילת החטאת והאשם מצות עשה שנאמר ואכלו אותם אשר כופר בהם הכהנים אוכלים ובעלים מתכפרים והוא הדין לשאר הקדשים שאוכלין אותן הכהנים שאכילתן מצוה:

10. רש"י מסכת ביצה דף כא עמוד א

עורבא פרח - עורב הפורח למעלה, השיאו לדבר אחר.

11. חתם סופר מסכת ביצה דף כא עמוד א

עורבא פרח יל"ד דנקיט לשון מגונה ולא אמר יונה פרח עיין ריש פסחי' ג' ע"ב כגדי מסנקן וכו' ע"ש וי"ל עפ"י מה דאמר' בעירובי' כ"ב ע"א שחורות כעורב במי אתה מוצא דברי תורה במי שמשחיר פניו עליהם כעורב או נעשה אכזרי כעורב על בניו ע"ש והנה הכא י"ט הי' ודרש חצי היום כפירש"י ועכשיו אחר שהי' יגע מהדרשא רצה לעסוק בשמחת י"ט באשישות ותפוחים ובא ר' אוי' ושאל לי'. א"ל עורבא פרח פי' כבר פרח ועבר זמן עורבא היינו חצי היום שעשיתי עצמי כעורב ועתה רוצה אני לסעוד סעודת י"ט ועיי' כי האי גוני בשבת קי"ט ריש ע"ב ופירש"י ד"ה במטותא וכו'. וא"כ במאי דא"ל עורבא פרח רמז לי' אני היום סמכוני באשישות:

12. בית הבחירה (מאירי) מסכת ביצה דף כא עמוד א

לעולם יהא אדם נזהר שלא להכביד במשא ומתן תלמיד חכם שהוא רואהו חלוש אם מצד חולי אם מצד שטרה אותו היום בשייבה או בדרשא ואם עשה כן והחכם משיבו דרך הדישות כאדם המראה עצמו שאינו רוצה להשיב ומשיאו לדבר אחר אין למוסר עליו תרעומת כלל ואפילו היה הלה אדם גדול מעשה באדם אחד ששאל לגדול הימנו באיסור והיתר והשיבו שמותר והיה מטריחו עוד להקשות לו על תשובתו ואמר לו עורבא פרח עד שהלך לו ושאלוהו קצת חכמים היאך ביישו מתוך דבריו אחר שאדם גדול היה ואמר להם אני היום סמכוני באשישות רפדוני בתפוחים ובעא מינאי מילתא דבעיא טעמא:

13. שערים מצויינים בהלכה

דף כ"א. א"ל עורבא פרח כו'. פירש בחי' חת"ס עפ"י מה דאיתא בעירובין (כב.) "שחורות כעורב", דמי שמשחיר פניו על התורה ונעשה אכזרי על עצמו, הוא זוכה לתורה, והכא דרש חצי היום וכבר היה עיף ריגע ורצה לעסוק בשמחת יו"ט, ובא רב אויא ושאל לו, ועל זה השיב לו "עורבא פרח", כלומר כבר עשה עצמו היום כעורב, ודי בזה. והנני מוסיף על דבריו דמצינו בגמ' ב"ב (ח.) דאמר ר' יונתן לרבי פרנסני ככלב וכעורב, וכתוב (תהלים קמז-ט) "לבני עורב

אשר יקראו", ופרש"י שהעורב אכזרי על בניו, והקב"ה מזמין להם יתושין לתוך פיהן, ורמז לו "עורבא פרח", כלומר שירתם הוא עליו ולא יטרדנו עתה בשאלות. ובפשטות נ"ל דמצינו דנח שלח את העורב בשליחות, דכתיב (נח ח-ז) "וישלח את העורב ויצא יצוא ושוב" ולא הלך בשליחותו, כמו כן רמז לו שלא יקבל ממנו שום תשובה, כמו שנח לא קיבל תשובה מן העורב.

14. גליוני מנחת חן

ובר"ח פי' שיש בזה דחי' חריפה דשאלה כזו ראוי לנערים המשחקין בעורבים.

ובס' לקוטי בתר ליקוטי מהדר"ת ח"א (עמ' כ"ו), ובס' תורת חיים פ' בראשית כשם הגר"ח מבריסק, דכוונת האמורא הי' "כמו שהעורב ששלח נח הסתובב סביב התיבה ולא שב עם תשובה, כן לא תשמע ממני תשובה בענין זה.

או דרמו לו בעורב, שישחור פניו כעורב ויתיגע עד שישכיל ויבין החילוק בין השני ענינים, (ילקוט המאירי).

15. רש"י מסכת ביצה דף כ"א עמוד א

אני היום סמכוני באשיות - ינם טוב הוא, ודרשתי לרבים, וחליתי מטורח הדרשה, וקורא אני עלי סמכוני באשיות - הביאו לי סעודה ואסעוד.

16. שער הציון על או"ח סימן תקו

(נו) ולכאורה לפי מה שפסק הרמ"א לקמן בסימן תקי"ב ס"א בהג"ה דמותר להרבות בקדרה אחת בשביל עבדו ושפחתו הכנענים וכתבו שם האחרונים דאפילו א"א לפייסן בד"א מותר משום דחד טרחא הוא ורק בפת הסכמתם לאיסור משום דכל ככר וככר טרחא בפ"ע הוא ומשמע לפ"ז דאם ירצה לאפות פת אחד גדול שיהיה די לו וגם לעבדו הכנעני מותר משום דחד טרחא הוא וא"כ לכאורה ה"נ בעניננו דוקא אם עושה כמה ככרות מן העיסה אז אסור משום דטורח בהככר של עכו"ם אבל אם עשה מהעיסה ככר אחד גדול דחד טרחא הוא שרי אכן מלישנא דגמרא דמחלק בין בהמה לעיסה משום דבבהמה א"א לכזית בשר בלא שחיטה משמע דאל"ה היה אסור אע"ג דחד טרחא הוא וא"כ אף בככר גדול אסור משום דהיה אפשר לחלק מקודם ושם בסי' תקי"ב אף דמיירי שא"א לפייסן בד"א מ"מ כיון דעכ"פ הפת שלו ואינם יכולים לעכב עליו אם ירצה לעכבו בשביל עצמו ולתת להם ככרות אחרות מותר אף שעתה אופה בשבילן. ואכתי צ"ע:

17. תוספות מסכת ביצה דף כ"א עמוד א

עיסה חציה של נכרי וחציה של ישראל - ואם תאמר והאמר לעיל רבי שמעון בן אלעזר אומר ממלאה אשה תנור פת ואף על פי שאינה צריכה אלא לפת אחת מפני שהפת נאפית יפה בזמן שהתנור מלא ושרי לאפות בי"ט אפי' לכתחילה וכי תימא דאתיא לת"ק והא הלכתא כר' שמעון דמתיר ויש לומר דשאני התם דכל הפת של ישראל

שהרשות בידו לאכול כל אחד ואחד או זה או זה ועוד דלמא מקלעי ליה אורחים אבל הכא דחציה של נכרי אסור לאפותה ביי"ט.

18. פני יהושע על ביצה דף כא/א

בתוספות בד"ה עיסה וא"ת האמר לעיל רשב"א וכו' וי"ל דשאני התם שהרשות בידו לאכול כל אחד או זה או זה וכו' אבל הכא אסור לאפותה ביי"ט עכ"ל. ע"כ נראה דכוונתם בזה דמהאי טעמא דפת נאפה יפה דרשב"א לא שייך להתיר איסור דאורייתא אלא דבכולהו של ישראל בלא"ה ליכא איסורא דאורייתא מהאי טעמא שיוכל לאכול זה כמו זה דהוי כמו הואיל (כדאימא בפרק אלו עוברין (דף מ"ח ע"א) במסקנא דרבי ירמיה ור' זירא ע"ש) או משום הואיל דמיקלעי ליה אורחים וכיון דליכא אלא איסורא דרבנן מהני לרשב"א האי טעמא דפת נאפה יפה להתיר אף לכתחילה, כן נראה לי בכוונת התוספות. (מהו בירושלמי דפ"ק דחלה מוקי להך מתני' דעיסת כלבים כרשב"א וא"כ היינו דלא כסברת התוספות דהא בסמוך מדמה עיסת כלבים לעיסה חציה של ישראל וחציה של עכו"ם). **ואין**

להקשות דלקושטא דמילתא למאי דקי"ל דאמרינן מתוך שהותרה לצורך הותרה שלא לצורך עכ"פ היכא דאיכא צורך היום קצת דמותר אפילו לכתחילה א"כ מהך סברא דרשב"א דפת נאפה יפה דהוי צורך היום קצת יש לנו להתיר אפילו לכתחילה בלא טעמא דהואיל, אלא דנראה לי דשאני הכא דכיון דמיעט קרא

בהדיא לכם ולא לעכו"ם והאי מיעוטא ע"כ משמע דאתי למעט דבכה"ג לא אמרינן מתוך. ותדע דהא למאן דמעט נדרים ונדבות נמי מלכם אלמא דבכה"ג לא אמרינן מתוך כמ"ש התוס' לעיל (דף י"ב ע"א) וע"ש בחידושינו אבל בטעמא דהואיל לא שייך לומר כן דהא בנדרים ונדבות לא שייך לומר הואיל ומיקלעי אורחים ובעיסת עכו"ם נמי משכחת ליה בעגל טריפה וכיוצא בו באוכלים אסורים לישראל וכ"ש לענין לכם ולא לכלבים משכחת ליה באוכלין דלא חזיא לאדם, כן נראה לי ודוק היטב:

19. תוספות מסכת ביצה דף כא עמוד א

חזינון אי ייהבין לינוקא ולא קפדי כל חדא וחדא וכו' - פרש"י ופליגא אההיא דלעיל דרב חסדא דקאמר עיסה חציה של נכרי וכו' דאפשר למפלגה בלישה ואומר ר"י דלא פליגי דשאני עיסה דחציה של נכרי וחציה של ישראל דישראל מצי למפלגה ולאפות חלקו אבל הכא מיירי שהיה הקמח לבני חילא אלא שטורח אפייה הוה רמי אבני באגא הלכך לא היו יכולין ליקח כלל מן הקמח קודם האפייה לאפותו לצורך התינוק אבל אח"כ שאפו בשביל החיל אז לא קפדי וכן בעגל דבסמוך לא שייך אפשר למפלגיה שנתנו משלהם ומש"ה אם היו לוקחין ממנו היו מקפדין אם לא ע"י טורח הבשול כדרך מבשלים שאוכלין מעט מן הבשול להכי פריך אדרב הונא מהכא.

20. תוספות מסכת ביצה דף כא עמוד א

הואיל ומקלעי אורחים וכו' - ותימה הא אמר בשבת פרק המצניע (דף צה. ושם) הרודה חלות דבש ביום טוב סופג ארבעים ואמאי לוקה לרבה דאמר הכא הואיל וכו' התם נמי נימא הואיל דמקלעי אורחים וכו' ואין לומר דשאני התם דאפשר לעשותו מעי"ט דלענין אוכל נפש אין לחלק בין אפשר ללא אפשר כדפרישית בריש מכילתין (דף ג.) גבי רב יוסף דאמר משום פירות הנושרין ויש לומר דמירי שהדביש הדבש ואינו ראוי לאכילה אלא לכתושה דגמלי **א"נ שתלש חלות דבש סמוך לחשכה ולא היה שהות אפי' באו אורחים לאכלו.**

21. שו"ע או"ח סימן תקיב

(א) אין מבשלים לצורך כותים ביי"ט, לפיכך אסור להזמינו שמא ירבה בשבילו

22. משנה ברורה על או"ח סימן תקיב

(ב) לצורך כותים - דכתיב אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם ודרשו חז"ל לכם ולא לכותים לכם ולא לכלבים. ולצורך קראי"ם בתשובת ר' בצלאל סי' ס"ג אוסר ויש מתירין דטועים הם ומנהג אבותיהם בידיהם. ומומר (א) לעבודת כוכבים (ב) או לחלל שבת בפרהסיא דינו כעכו"ם:

23. דף על הדף ביצה דף כא עמוד א

בגמ': האופה מיי"ט לחול וכו' רבה אמר אינו לוקה אמרינן הואיל וכו'.

והנה בתוס' פסחים (מ"ו ע"ב ד"ה רבה וכו') הקשו, אי אמרינן הואיל בטלת כל מלאכת שבת, הואיל ומותר לחולה שיש בו סכנה. ותירצו שם - דכיון שלא שכיח כלל, לא אמרינן הואיל. והעיר האפיקי ים - דלפי"ז בבית חולים דשכיחי חולים שוב חוזרת קושית תוס' למקומה, ואם מבשל בבית חולים, לא ילקה.

האחרונים תירצו תירוץ אחר. דדין הואיל מציינו רק במלאכת יום טוב. הואיל ומלאכת נפש הותרה ביום טוב, ויש רק גורם צדדי שמסלק ההיתר (דהיינו שאפה לצורך חול), מכיון שיש אפשרות של ביאת אורחים, נשאר ההיתר על מקומו. מה שאין כן בשבת, שפקוח נפש הוא דחוייה בלבד, בזה לא אמרינן הואיל.

24. חידושי הרשב"א מסכת ביצה דף כא עמוד ב

מטלטלין להו אגב ריפתא. כלומר אותן שנפלו על הפת אבל ליתן על הפת לכתחילה לא דלטלטולי נמי לתת אותן על הפת מי שרי ליה, וא"ת דהא קיי"ל (שבת קמ"ב ב') דלא אמרו ככר אלא למת בלבד ועוד דהא אמרינן בשבת פרק נוטל (שם) אביי מנח אכיפי ומטלטל להו רבא יהיב סכינא ומטלטל ליה ואמר רב יוסף כמה חריפא שמעתתא דדרדקי אימור דאמור רבנן בשוכח לכתחלה מי אמור וא"כ היאך התיר כאן רב יוסף גופיה לזרוק על הפת לכתחלה כדי לטלטל, ותירצו בתוס' דשאני הכא שא"א לעשות הטלטול מאתמול, ועי"ל דהתם שאני שמטלטל האיסור ממש ע"י ההיתר שעל גביו אבל הכא שמטלטל ההיתר בעצמו אלא שהאיסור ניטל עמו שרי ואפילו לכתחילה נמי, [וא"ת] והא אפילו כשמטלטל ההיתר ממש כיון דאפשר לנער האיסור היכי שרי והא תנן (שבת קמ"א ב') נוטל אדם כלכלה והאבן בתוכה ואוקימנא בכלכלה מליאה פירות ובפירי דמיטנפי דלא איפשר לנעורי הא איפשר לא ותנן נמי מעות שעל הכר מנער את הכר והן נופלין ומאליהן, י"ל דהתם כשצריך לגופו אבל בצריך למקומו מטלטלין ועודן עליו.

25. גליוני מנחת חן

שם מטלטלין להו אגב ריפתא כדשמואל וכו'. והגם דאסור לטלטל הגרעינים לשימם על הלחם מ"מ מיירי באופן שהגרעינין כבר נפלו על הלחם (רשב"א). וי"א דמי שאוכל תמרים מותר ליקח הגרעינין מפיו ולשום אותם על הלחם (רא"ה).

26. תוספות מסכת ביצה דף כא עמוד ב

עושה אדם כל צרכו בפת - ותימה דאמר בשבת (דף קמב): דלא אמרו היתר ככר או תינוק אלא למת בלבד ויש לומר בדבר שיכול לעשות מבעוד יום אמר התם דלא אמר היתר אלא למת בלבד אבל הגי סופלי לא היה יכול לעשותם מערב יום טוב.

27. תוספות מסכת ביצה דף כא עמוד ב

כנונא אגב קטמיה אף על גב דאיכא עליה שברי עצים - וא"ת מאי מייתי מהכא דלמא שאני הכא שיש בו דבר המטלטל כגון קטמא שראוי לכסות בו צואה או רוק אבל בלא קטמא לא שרי משום דהוי בסיס לדבר האסור וא"כ הכא בכוס שיש בו דבר שאסור לטלטלו לא ויש לומר דה"נ מדמה שבכל אחד יש בו חדא לטיבותא וחדא לריעותא והכא הכוס שרי לטלטל ומה שיש בתוכו אסור וגבי כנונא יש בתוכו דבר המותר והכנונא עצמו אסור לטלטל דמלאכתו לאיסור וה"פ כי היכי דמטלטל כנונא אגב קטמא הכי הוה לן לטלטל השוירין עם הכוס ואין נראה דלפום רהיטא משמע דהא דקאמר מטלטלין כנונא אגב קטמיה לאו מכח הקטמא אלא היינו לצורך גופו ולצורך מקומו ולא דמי לכוס ואם כן אף כי הוי מלאכתו לאיסור שרי לטלטל אלא נראה דטיבותא דכוס הוי משום דשוירי כוסות גריעי טפי וראויין להתבטל אגב הכוס כמו שברי עצים אגב קטמא ור"ת פי' דלא מקרי בסיס לדבר מועט שאינו נקבע כגון שברי עצים ושוירי כוסות ודאמרינן דבעינן קטמא היינו משום שמטלטל שברי עצים תוך הכנונא והיה לו לנערם אבל אי איכא קטמא לא היה יכול לנערם שלא יפול הקטמא וכ"ש שוירי כוסות אף על גב דליכא היתר עמהן מ"מ שרו לטלטל אגב כסא לפי שאי אפשר לנערם.

28. תוספות מסכת ביצה דף כא עמוד ב

לא יחם אדם חמין אא"כ ראויין לשתיה - וא"ת מאיזה טעם שרו ב"ש ואפילו ראויין לשתיה הא לית להו מתוך וי"ל דמיירי כגון ששותה ומרבה לרחוץ רגליו והכי איתא בהדיא בירושלמי דלב"ש צריך לשתות

מהן וב"ה מתירין ודוקא לרגליו אבל לכל גופו מודה דאסור דדבר השוה לכל נפש בעינן וזה אינו ראוי אלא לבני אדם מעונגין אבל ידיו ורגליו שוה לכל נפש.

29. גליוני מנחת חן

מתני' ואין אופן פתין גריצין וכו'. עי' תלמיד הרשב"א, עפ"י הירושלמי, שאם יאפה פת עבה יש חשש שיאפה יותר מכדי צורך החג, אבל כין שהטריחו אותו לאפות רק פתים דקות, כיון שאתה מייגעו הרבה בעשייתן, אין אופה אלא כדי צורכן.

30. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת ביצה דף כא עמוד ב

מותר להחמיר כב"ש אי לא מוכחא מילתא

שהיו מחמירין על עצמן ומקילין לכל ישראל. אין להקשות מהא אמרינן בברכות (י"א ע"א) עשה כדברי בית שמאי חייב מיתה, וכדמייתי ראייה מהא דאמר ר"ט אני הייתי בא בדרך והטתי לקרות כדברי ב"ש וסכנתי בעצמי מפני הלסטים אמרו לו כדאי היית לחוב בעצמך שעברת על דברי ב"ה. דהך דינא דאסור לעשות כדברי ב"ש הוא דוקא בגוונא דמוכח שכוונתו לעשות כב"ש. משא"כ הכא שאפו ריקנין ואינו מוכרח דמחמירין שלא לאפות גריצין דשמא אינם צריכים לכך. וכה"ג אשכחן בפ"ק דשבת (י"ח ע"א) דאמר רשב"ג נוהגין היו בית אבא שהיו נותנין כלי לבן לכובס נכרי שלשה ימים קודם לשבת, והיינו דשרי להחמיר כדברי ב"ש כיון דלא מוכחא מילתא. (וע"ע בהערות ברכות שם, ובחזו"א שביעית סי' כ"ג).

1. שערים מצויינים בהלכה

לאכול ממנה כפי חלקו הצריך לו אסור לשחטה, ועוד הביא לזה ראייה מה דאמרינן דבנדרים ונדבות כהנים משלחן גבוה קא זכו, ופרש"י נמצאת כל השחיטה לשם גבוה, וכמו דהתם הכהנים אוכלין החזה ושוק, והואיל דבשעת שחיטה עדיין לא זכו עוד בהם ולכן אסור לשחטם ביו"ט, כש"כ הכא דהבהמה כולה שייך לנכרי, ונגם אפשר דלאחר השחיטה לא ירצה הנכרי למכור לו חלקו שביקש ממנו. ובתשו' נודע ביהודה (מהד"ק סי' כט) דחה זה, דבנדון דידן גבי יו"ט העיקר דהעשייה הוא בשביל הישראל אע"פ שהבהמה שייכה לנכרי, ולא דמי לנדרים ונדבות דהתם העיקר לגבוה, ופירש הכתוב (בא יב-טז) "אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם", דהעשייה יהיה לכם, והאריך בראיות נגד דברי השבות יעקב.

בהמה הציה של נכרי וחציה של ישראל מותר לשחטה ביו"ט. כבר מדקדקים, למה נקט הלשון חציה הו"ל לנקוט בסתם בהמה שיש בה שותפות עכו"ם, כדאיתא לשון כזה בריש מס' בכורות. וכתב בשמחת יו"ט, דזה פשיטא לנו ששוחטין בהמה ביו"ט אע"פ שיש בה חלב ודם שאין ראויין לישראל, דבטל חלק האסור לחלק המותר, אבל כשיש חצי לעכו"ם וחציה לישראל באופן שניתוסף עוד חלק שאסור לישראל ונמצא שהרוב אינו לצורך ישראל אפ"ה מותר לשחטה. ובשו"ת שבות

2. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת ביצה דף כא עמוד ב

אברהם אבינו הזמין את המלאכים ביום טוב אף שנדמו כערביים

החת"ס (בשו"ת ח"א סי' ע"ט) הקשה, דכיון דמבואר בסוגיין דאסור להזמין לנכרי שמא ירבה בשבילו היאך אברהם אבינו הזמין להמלאכים הא היה ביום טוב ראשון של פסח וכערביים נדמו לו, ואין להקשות על עצם האפייה היאך היה מותר לשרה לאפות ביום טוב די"ל כמ"ש הרמב"ן בפירוש החומש שם דאכלו עמם בני ביתו, אמנם יש להקשות אמאי ליתא לגזירה דשמא ירבה בשבילם. ומתרג' עפ"י דברי התוס' בפסחים (מ"ו ע"ב ד"ה רבה) דהקשו דאי אמרינן הואיל א"כ כל מלאכת יום טוב תהיה מותרת הואיל וראוי לחולה שיש בו סכנה, ותיצו דכיון דלא שכיח כלל לא אמרינן הואיל. ולפי"ז כתב החת"ס דלאברהם אבינו היה מותר לאפות ביום טוב מטעמא דהואיל, דכיון דהוא מל עם כל בני ביתו א"כ שכיח גביה חולי שיש בו סכנה.

3. ספר פה קדוש

טעודה גדולה במהרה כדי שנה יתעבצו הרבה וגם יאכלו הרבה : (ז) ויקח חמאה וחלב וזן הצקר אשר עשה ויתן לפניהם והוא עומד עליהם תחת הפז ויאכלו. והקשה רש"י ז"ל והיכן העוגות ותירץ מפני שנטמא העיסה שפירסה שרה גדה שחזרה לה אורח נשים. וזדרך דרש נוכל לומר מפני שאותו היום פסח היה כמו שפירש רש"י. ומחמת שהאנשים האלה היו נראים צעיקים כערביים שנאמר יוקח נא מעט מים ורחלו רגליכם. שזה הוא מדרך הערביים לרחוץ את רגליהם. ואם כן לא יוכל לאפות את העיסה ציו"ע צעדס. שאיחא צבילה (דף כא) צ"ה אומרים כתיב אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם. לכם ולא לעכו"ם. ואיחא נמי אמר רב חסדא עיסה חליו של עכו"ם וחליו של ישראל חסור לאפותה ציו"ע משום דאפשר למפלגה צליטה. וא"ת איך היה רשאי אברהם לשחוט לכניהם בן הצקר. על זאת נתרץ כי איחא שם בגמרא דאמר רב חסדא צבמה חליו של ישראל וחליו של עכו"ם נותר לשוחטה ציו"ע משום דא"א לכזית צקר בלא שחיטה :